

4. Бугайчук А. «Дідівщина» у школі, або булінг: проблема, яку не варто замовчувати. *Директор школи*. 2019. № 1. С. 16–23.
5. Булінг в українських школах. Дослідження UNICEF Ukraine. *Директор школи*. 2017. січ. (№ 1/2). С. 7–11.
6. Булінг в школі, причини та наслідки. Михайло-Коцюбинська об'єднана територіальна громада: веб-сайт
URL: <https://mkocubynskagromada.gov.ua/news/1537779230/>
7. Міщик Л. І. Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка»: навчальний посібник / автори-укладачі Л. І. Міщик, О. П. Демченко; за заг. ред. Л. І. Міщик. К.: Вид. Дім «Слово», 2013. 328 с.
8. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник / В.Л. Андрєєнков, В.О. Мельничук, О.А. Калашник Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.
9. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей. Київ: ТОВ «ХІК», 2003. 128 с.

ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Наталія Тодосієнко, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FORMATION OF THE ARTISTIC COMPETENCE OF THE FUTURE PRIMARY TEACHER IN THE CONTEXT OF THE REQUIREMENTS OF NUSHPFORMATION OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Nataliia Todosiienko, Candidate of Pedagogical Sciences, senior lecturer
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлюється проблема формування мистецької компетентності майбутніх вчителів початкових класів в умовах вимог та освітньої стратегії НУШ. Проаналізовано основні напрями підготовки майбутніх вчителів до виховання дітей молодшого шкільного віку засобами мистецтва, доробок відомих педагогів та психологів, сучасні наукові дослідження. У статті розкрито поняття та зміст ключових, міжпредметних й предметних мистецьких компетентностей, як результат навчання молодших школярів освітньої галузі «Мистецтво»; теоретичні основи виховання дітей молодшого шкільного віку, специфічні особливості сприймання мистецтва в цьому віковому періоді, динаміку становлення мистецької компетентності вчителя молодших класів шляхом організації навчання школярів, їхнього дозвілля, різних форм і методів розвитку почуттєво-емоційної сфери дитини.

Ключові слова: виховання, майбутні вчителі початкових класів, мистецька компетентність, молодший шкільний вік, компетентність, предметна компетентність.

Abstract. The article highlights the problem of forming the artistic competence of future primary school teachers in the conditions of the requirements and educational strategy of the National Academy of Sciences. The main areas of training of future teachers for the education of children of primary school age by means of art, the works of famous teachers and psychologists, and modern scientific research are analyzed. The content of key, inter-subject and subject-specific artistic competences, as a result of the education of children in the educational field «Art» in primary school, is disclosed; theoretical foundations of education of children of primary school age, specific features of art perception in this age period, the dynamics of the formation of artistic competence of the primary school teacher through the organization of schoolchildren's education,

their leisure time, various forms and methods of developing the child's sensory and emotional sphere.

Key words: *education, future primary school teachers, artistic competence, primary school age, competence, subject artistic competence.*

Формування предметної мистецької компетентності у майбутніх фахівців – учителів початкових класів сприяє можливості естетичного розвитку і поступово формує самостійну творчу діяльність, яка створюється з власної ініціативи, відповідає інтересам та потребам їхньої особистості. Таким чином, мистецькі компетентності формують у дітей «здібність особистості до практичної та пізнавальної діяльності, творчої самореалізації й самовираження у якомусь з основних видів мистецтва як музичному, так і образотворчому, синтетичних його видах – театральному, що формується в процесі естетичного сприймання і практичного опанування мистецтва» [4, с. 17].

Актуальність формування мистецьких компетентностей у майбутніх вчителів початкових класів виникає тому, що в сучасній початковій школі ще існує низка суперечностей: між консервативною і не завжди ефективною на теперешній час парадигмою знань в освіті та вимогами компетентнісного підходу в Концепції НУШ; між необхідністю поступового формування в учнів початкових класів важливих для життя компетенцій та недостатньою ефективністю використання дидактико–методичних засобів, що використовуються у мистецькій освітній галузі; між визначеним навчально-виховним і розвивальним потенціалом освітньої галузі «Мистецька освіта» в роботі початкової школи, з урахуванням психолого-фізіологічних та вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку та хибним ставленням деяких вчителів, батьків та учнівства до уроків мистецько-естетичної галузі в освітньому процесі як до неважливих або другорядних.

Особливості реформування освіти, розвитку творчого мислення майбутніх вчителів відображені в дослідженнях таких науковців як О. Акімова, А. Коломієць, Н. Лазаренко, О. Савченко, В. Фрицюк. Напрацювання в галузі мистецької освіти в цілому та в початковій школі представлені у працях Л. Бровчак, Л. Масол, Н. Ничкало, О. Рудницької. Вагомими є дослідження зарубіжних колег, зокрема, використання мистецтва в освітньому процесі вищої та початковій школі, використання інтегративних художньо–педагогічних технологій в естетичному вихованні США, Польщі, інших країнах Європи таких науковців як М. Anderson, G. Chakravorty-Spsvak, A. Jones, M. Kwoka.

Метою статті є дослідження проблеми формування мистецької компетентності майбутніх вчителів початкових класів засобами мистецької освіти як компоненту цілісного навчально–виховного процесу, який забезпечений методологічним інструментарієм НУШ.

Освітня діяльність в сучасній українській початковій школі проводиться відповідно до концептуальних вимог Нової української школи, які встановлені наступними освітянськими документами, зокрема – розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [2]. Зазначені положення також висвітлено у Державному стандарті початкової освіти для 1–2 класів, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 [3], та Державного стандарту початкової загальної освіти для 3–4 класів, що затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 [1].

Майбутнім фахівцям слід опанувати формування ключових компетентностей, виховати в учня початкової школи потребу у спілкуванні з прекрасним засобами мистецької освіти, що є засадним компонентом цілісного освітнього процесу, який оснащений методологічним інструментарієм НУШ, зокрема: спрямуванням в освітній парадигмі репродуктивного засвоєння знань, умінь та навичок на педагогіку партнерства; формуванням здатності учня спілкуватися; бути мислячим, креативним, емпатійним споживачем надбань світової та національної культури, подавати ініціативу творчості. «Умовою реалізації цієї мети в початковій школі є застосування підходу компетентнісного в навчанні й вихованні

дітей. Його суть пов'язана в першу чергу із виробленням в учнів здібності та можливостей застосовувати отримані знання й навички у будь-яких ситуаціях свого життя. Результат використання компетентнісного підходу на уроках мистецької освітньої галузі – це формування ключових компетентностей, які потрібні для роботи вчителя НУШ і роз'яснюють комбінацію отриманих знань, способів мислення, поглядів на життя, певних цінностей; формують навички, уміння, особисті якості, що визначають спроможність особи успішно впровадити навчальну або професійну діяльність» [8, с. 14].

Отже, поняття «мистецька компетентність» у сучасній педагогічній науці, позначає здатність забезпечувати готовність особистості до самостійної художньої діяльності, результат загальної мистецької освіти. Існують поняття – мистецька та естетична компетентність. У свою чергу, «естетична компетентність» – це можливість особистості до емоційної–насиченої, спонтанної й вільної активності; прояву самостійності сприймання краси оточуючого світу, власної оцінки і розвитку творчості, в якій застосовуються наявні отримані знання, засвоюються нові, продовжується розвиток особистості шляхом прагнення до розуміння та активної участі в естетичному процесі, здатності створювати прекрасне, естетичних інтересах, почуттях, творчих діях, прагненнях та інтерпретації світової культури.

Так, майбутнім учителям початкових класів слід засвоїти розподіл і класифікацію компетентностей. Перша група – компетентності ключові, які називають провідними, універсальними, базовими. Друга – міжпредметні й предметні, або специфічні й професійні. На розвиток ключових компетентностей спрямовуються усі навчальні програми для закладів початкової освіти. Передбачено як вільне володіння державною мовою, так і здатність спілкуватися рідною; ключові компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій. Важливе значення має екологічна компетентність, а в сучасних умовах – інформаційно–комунікаційна й математична компетентності. Це процес навчання протягом життя, формування громадянських та соціальних компетентностей, які тісно пов'язані з ідеями становлення демократії, ствердження справедливості, рівності та прав людини, становлення добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей. Визначальне значення набуває культурна компетентність, яка формує гармонійно розвинену особистість. Вагомий крок – підприємливість та фінансова грамотність; інноваційність в умовах сьогодення.

Важливими особливостями предметних компетентностей у мистецькій освітній галузі, які має засвоїти майбутній вчитель, є впровадження в освітній процес закладів загальної початкової освіти нового інтегрованого курсу «Мистецтво», натомість звиклих традиційних автономних предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво». Отже, назва «предметні компетентності» за своїм змістом співпала з поняттям «галузеві компетентності», адже сучасна освітня галузь у початковій школі означена тільки однією назвою предмету. Предметні ж галузеві мистецькі компетентності, маються на увазі саме функціональні стосовно мистецтва, вбирають у себе та інтегрують наступні – музичні, образотворчі, хореографічні, театральні, екранні й фото сегменти. Їх можна умовно назвати вузькопредметними [4].

Визначний фактор впливу задля впровадження компетентнісного підходу це інтеграція. Вона актуалізується у процесі модернізації сучасної освіти. У педагогіці поняття «інтеграція» означає «дієвий засіб систематизації змісту, структурування навчального матеріалу та його узагальнення в розширеному просторі міжпредметних зв'язків; інноваційна педагогічна технологія, яка, звісно, як і всі нові явища в освіті, потребує ґрунтовного дослідження» [9, с. 108]. Під інтеграцією розуміють взаємопроникнення одних предметів в інші, також, методів дослідження одних наук в інші й вироблений для ряду наук або предметів спільний підхід до їхнього вивчення, теоретичного опису й розуміння явищ; вона прагне до спільних ознак між різними видами мистецтв: споріднена емоційність, образність творів мистецтва; гармонійність і пропорційність мистецьких форм; схожість ритмічної організації музичного і художнього матеріалу; здатність відтворювати явища і властивості світу крізь певні родові узагальнення, що яскраво виражається у понятті «жанр».

Поняття диференціації спрямоване на бачення різного. Зокрема, музика – мистецтво часове, живопис – просторове; хореографія – процесуально–динамічне, скульптура – статичне; театр – конкретно–образне, архітектура – абстрактне.

Задля формування предметних компетентностей у мистецькій освітній галузі вагоме значення має чітка класифікація художньо–педагогічних технологій, спрямованих на формування предметних компетентностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в контексті вимог Нової української школи. Вони умовно поділені на три групи відповідно до основних трьох видів інтеграції. Зокрема вони поділяються на ігрові, проблемно–евристичні, інтерактивні, сугестивні, естетико–терапевтичні, музейні та медіатехнології, які умовно поділяються на три групи: світоглядний або тематичний, естетико–мистецтвознавчий та комплексний види інтеграції, коли в останньому поєднуються інтегратори двох попередніх груп й додаються інші. Перший, світоглядний або тематичний вид інтеграції здійснюється в межах спільної для різних видів мистецтва тем, пов'язаних із художнім відображенням у мистецтві різних аспектів життя й навколишнього світу. Другим видом є естетико–мистецтвознавчий вид інтеграції, який визначає опанування споріднених для різних видів мистецтв понять і категорій.

Таким чином, в професійній підготовці майбутніх вчителів – фахівців у галузі початкової школи застосовується дидактичний інструментарій інтегративних художньо–педагогічних технологій. Вони, зазвичай ґрунтуються на методах і прийомах порівняння. Цей процес полягає у подібності й відмінності між художніми явищами які відрізняються одне від одного, та пошуку часткової схожості між ними, аналогії за допомогою знаходження й стимулювання образних асоціацій. Основою процесу сприймання постають: асоціативне запам'ятовування та інтуїтивне «схоплення» різноманітних зв'язків, що виражені різними мовами мистецтва. За інтегративною технологією – фундаментом методики викладання мистецтва, учень сприймає кілька потоків інформації художньо–дидактичного матеріалу [5]. Естетична бесіда – це метод психолого–педагогічного дослідження з метою виявлення рівня сформованості певних якостей особистості, її індивідуальних особливостей. Вона застосовується на всіх етапах процесу формування мистецьких компетентностей у процесі використання різних методів і форм навчання і виховної роботи. Вона постає значимим засобом організації колективної роботи і разом з тим засобом індивідуалізації естетично–виховного процесу, способом естетичної діяльності несе в собі певні функції, зокрема такі як: пізнавальна, розвивальна, закріплююча, узагальнююча, контрольна. За характером пізнавальної діяльності особистість відтворює відомі знання; репродуктивна, евристична – відбувається пізнавально–пошукова діяльність, що веде до відкриття нових знань.

Таким чином, можна зробити наступні висновки, що у Концепції НУШ визначені основні компетенції освіти. Зміна знанневої парадигми на компетентнісну ніяк не заперечує інформативність уроків мистецької освіти. У результаті використання інтегративних художньо–педагогічних технологій формування мистецької компетентності майбутні фахівці повинні засвоїти наступні програмні результати навчання: оволодіти засобами художньої виразності; розуміти історичний розвиток дисциплін мистецтва, їхній взаємозв'язок; зв'язок з сучасними шкільними програмами; отримати сформованість професійних педагогічних умінь і навичок, які необхідні в роботі майбутнього вчителя сучасного закладу середньої загальної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://nus.org.ua/library>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.
URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/ua-sch-2016>.

3. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах.

URL: http://www.yurinfo.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&articleid=165701#

4. Масол Л. М. Нова українська школа: Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 208 с.

5. Мальов С. В. Підготовка майбутніх педагогів до естетичного виховання молодших школярів засобами ігрової діяльності на уроках музики і образотворчого мистецтва. *Підготовка вчителя нової української школи: проблеми та шляхи їх вирішення* : зб. матеріалів міжвузівської науково-практичної конференції. Хмельницький, 2017. С. 157–161.

6. Національна державна комплексна програма естетичного виховання : проект АПН України / Інститут українознавства Київського ун-ту ім. Тараса Шевченка та інші; уклад. І. А. Зязюн, О. М. Семашко. Київ, 1994. 62 с.

7. Національна доктрина розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. *Дошкільне виховання*. 2002. № 7. С. 10–12.

8. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1–4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 22 лютого 2018 року (розроблена під керівництвом О.Я. Савченко).

URL: <http://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>

9. Brovchak L. S., Likhitska L. M., Starovoit L. V., Todosiyenko N. L. Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. *Rezeknes Tehnologiji Akademija*. (Web of Science). Rezekne. Latvijas. Republika, 2020. С. 98–108. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/4876/4535>

10. Lazarenko N., Kolomiets A., Palamarchuk O. Communication in the internet space: psychological aspect. *Information Technologies and Learning Tools* (Web of Science) 2020. Vol. 65, № 3. P. 249–261. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/mindex.php/itlt/article/view/2036>

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ПЕДАГОГА ДО РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДОСЛІДНИЦТВА

Юлія Тополюк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Г. Г. Кіт, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

CREATIVE APPROACH OF A TEACHER TO THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE INTEREST OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN RESEARCH TOOLS

Yu. Topolyuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті обґрунтовано творчий підхід педагога до розвитку пізнавального інтересу учнів початкової школи. Автор вказує, що використання вчителем початкової школи засобів дослідництва під час освітнього процесу ефективно впливає на активізацію пізнавальної діяльності молодших школярів.

Ключові слова: творчий педагог, пізнавальний інтерес, засоби дослідництва, молодші школярі, творчість.

Abstract. The article substantiates the teacher's creative approach to the development of the cognitive interest of primary school students. The author of the article points out that the primary school teacher's use of research tools during the educational process effectively affects the activation of the cognitive activity of younger schoolchildren.

Key words: creative teacher, cognitive interest, means of research, younger schoolchildren, creativity.